

взаємопроникнення один до одного таких його чинників і наслідків як екологічна правосвідомість, екоправова культура та екоправовий соціум.

Застосування цих принципів підкоряється стратегічній меті – формуванню нової генерації громадян як гармонізаторів екосоціального порядку – «природного спільносвіту» (термін К. М. Маєр-Абіха).

Т. І. Бургарт

ГНОСЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

Труднощі формування в Україні правової державності безпосередньо впливають і на її розбудову як держави екологічної. Хоча останнім часом під впливом досягнень юридичної науки та посилення «зеленого» руху громадськості намітилися позитивні зрушення у царині нормативно-правового забезпечення охорони природного довкілля, реально це ще не позначилося на діяльності виконавчих органів усіх рівнів, для яких екоправова складова за інерцією недалекозорості їх представників залишається другорядною справою. Про глибину цієї інерції засвідчує, на жаль, неадекватне ставлення більшості наших громадян до природного середовища, яке й досі багатьма з них не розглядається як «колиска» їх життя та джерело добробуту, про яке треба постійно дбати, а виключно – як джерело необмеженого використання ресурсів для задоволення своїх все зростаючих матеріальних потреб.

Виходячи з реального оцінювання стану екологічної правосвідомості громадян України, набуває неабиякої гостроти питання про засоби викорінення небезпечної і для самого її населення, і для його природного оточення ментальної позиції, що продукує рецидиви екофобії у соціумі. Серед ключових аспектів цього питання чільне місце посідає проблема з'ясування гносеологічних засад екоправового виховання. Її осмислення ми покладаємо в площину концепції екософії права і пов'язаного з нею обґрунтування значущості утвердження в соціумі екософського типу праворозуміння.

Розв'язання зазначеного завдання ґрунтується на розумінні дії об'єктивних законів соціоприродного розвитку, детермінується сутністю феномену гомеостазу. Виходячи саме з такого підходу, екософія права постає засобом виявлення граничних засад екологічного права та обґрунтування його реально-евристичного потенціалу. Завдяки цьому вона набуває характеру єдиного ланцюга між теорією екологічного права та її методу і фундаментальними філософськими засадами, на яких вони ґрунтуються.

Слід зазначити, що ще у форматах міфологічної і релігійної екософської рефлексії права була закріплена ментальна орієнтація людини стосовно необхідності підтримання гармонійних взаємин зі своїм природним середовищем, досягнуте розуміння відповідальності людства за збереження природних умов

свого життя. Утім, поширення юридичного позитивізму в свідомості політико-економічного менеджменту індустріально розвинених країн створило ментальні передумови для розроблення стратегії техногенного розвитку цивілізації, постулати якої суперечили як зі здоровому глузду, так і об'єктивним соціоприродним законам.

Адекватно відповісти на жахливі виклики технократичної політики і екокатастрофічної дійсності за допомогою екоправової рефлексії класичного типу виявилось неможливим. Тому виникла потреба «зняти» їх шляхом розроблення та упровадження в суспільній думці і практиці некласичного, тобто сучасного, формату екософії права, що синтезував краще з того, що дали йому на озброєння концепції інтерсуб'єктивізму. Завдяки цьому екософська рефлексія права більш ефективно засвідчила про атрибутивну невід'ємність від когнітивного простору філософських знань як спеціальний засіб пізнавальної і творчої діяльності людини, спрямованої на вивчення і засвоєння такої граничної засади людського буття, якою є його екологічне підґрунтя.

Якщо сенс екософії полягає у з'ясуванні законів взаємодії людини та її соціуму з Природою через пізнання всіх граничних підстав буття людини з метою обґрунтування шляхів досягнення соціоприродної гармонії, то специфіка екософської рефлексії права пов'язана із визначенням можливостей людини як творця і суб'єкта права, носія правосвідомості впливати на цей процес у правовий спосіб шляхом генерування екоправових ідей, моделювання змісту норм відповідного їм парадигмального характеру та конструювання на такого типу законодавчому фундаменті свого життя як біосоціальної, правової істоти, яка є єдиною істотою, обтяженою відповідальністю за збереження не тільки свого роду, а й усієї біосфери як власного природного середовища. Тому екософська рефлексія права має цілком доцільну мету, котра чітко визначає її світоглядно-методологічну відмінність у сфері як екософського, так і філософсько-правового знання: вона функціонально зорієнтована на збереження, підтримання та розвиток людського роду, його життя шляхом утвердження у соціумі імперативів екоправової культури. Це зумовлює необхідність створення адекватної цій меті системи правового виховання, яка б виступала надійною умовою формування екоправової свідомості творців екологічної державності, зокрема що стосується і України.

У цьому сенсі зазначимо, що з'ясування сутності екософського підходу до пізнання права і розуміння його ролі у процесі досягнення балансу всіх чинників соціоприродного розвитку визначається через аналіз специфіки його екстраполяції у площині граничних підстав права. З точки зору екософської рефлексії права набуває неабиякого значення розуміння необхідності принципової зміни парадигмального наповнення фундаментального рівня правової реальності, тобто утвердження як провідної такої ідеї права у соціокультурній сфері, яка б підпорядковувалась урахуванню дії всезагального закону соціоприродного гомеостазу, детермінуючи у подальшому відповідну парадигмаль-

ну трансформацію на похідних рівнях правової реальності: у змісті норм законодавства і правовідносинах.

Отже, екоософсько-правове обґрунтування сутності екологічного права дає можливість побачити специфіку людини як особистості в усіх соціокультурних інваріантах крізь призму її місця, ролі та призначення у процесі соціо-природного гомеостазу. Саме такий підхід відкриває бачення нового акценту в розумінні і застосуванні права, який, долаючи парадигмальні обмеженості юридичного позитивізму, правового об'єктивізму та правового суб'єктивізму, виводить нас на рівень проникнення у джерела правового інтерсуб'єктивізму і його використання у правовиховній роботі.

Є. А. Суходольський

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ХУДОЖНІХ ФІЛЬМІВ НА ЮРИДИЧНУ ТЕМАТИКУ В СИСТЕМІ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

Характеристикою правового розвитку як суспільства в цілому, так і кожної особистості виступає правова культура, а першочерговою умовою здійснення політико-правових реформ в Україні є формування національної правової культури.

Проблемі формування правової культури в Україні останніми роками приділяється значна увага. Проте безпосередній вплив громадянського суспільства, держави на цей процес, а тим більше – в контексті особливостей національної культури, досліджується недостатньо. Крім того, звертаючи підвищену увагу на поняття «правова культура» взагалі, дослідники залишають осторонь питання взаємозв'язку і взаємовпливу правової культури та української ментальності, що зумовлює ефективність правового виховання.

Правове виховання повинно мати характер системності та комплексності, торкатися багатьох сфер життєдіяльності людини. Значна частина часу життя людини припадає на її дозвілля. Але й дозвілля може проходити у правовиховному руслі. Це стосується перегляду «юридичних фільмів», прочитання юридичних художніх творів, що також можна вважати елементами правового виховання.

Для процесу правового виховання доцільно розуміти, які цінності слід відносити до родових засад української правової культури. Слушні пропозиції з цього приводу, на наш погляд, надає С. Максимов, спираючись на феноменологічну концепцію національного характеру українців, розроблену Д. Чижевським. Зокрема, враховуючи той факт, що особливістю національного характеру українців є емоційність, «сердечність», тобто сприйняття навколишньої дійсності переважно крізь призму «серця», а не з позицій формального розуму, який є раціональною умовою осягнення особистістю цін-